

УДК 378.437.04:78

Гриньова М. В., Васильєва Н. В.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-АКАДЕМІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

А Охарактеризовані педагогічні умови виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості, а також здійснено опис реалізації та перевірки ефективності впливу педагогічних умов на виховання обдарованих студентів. Результати педагогічного експерименту перевірено за допомогою критерію узгодженості Пірсона.

Ключові слова: обдарований студент; музично обдарована особистість; музично-академічна творчість; виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості; педагогічні умови

Актуальність проблеми. Аналізуючи наукові здобутки сучасних учених, а також ураховуючи власний досвід, зазначимо, що процес виховання майбутніх педагогів потребує постійної уваги та вдосконалення. Із метою внесення позитивних змін у систему виховної роботи з обдарованими студентами доцільно, на наш погляд, здійснити відповідне експериментальне дослідження педагогічних умов, які впливають на якість освітнього процесу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ознайомлення з психолого-педагогічною літературою відповідного змісту показало, що питання вивчення педагогічних умов організації навчально-виховної діяльності студентів тривалий час залишається предметом вивчення багатьох науковців: О. Антонова [1], В. Березан [2], Т. Бикова [3], А. Григор'єва [7], З. Курлянд [6], І. Карпова [8] та ін. Зокрема, В. Березан [2] у своїй роботі використовує метод синкретичного моделювання, що дозволяє окремі елементи мистецького поля сучасної музики (декоративно-художнє оформлення, музичний супровід, драматизація дійства, вокал, поезія) пов'язати із творчим потенціалом особистості та створити умови для її розвитку.

Науковець З. Курлянд [6] виокремлює такі психолого-педагогічні умови, що ефективно впливають на формування творчої особистості молоді: розвиток потенційних можливостей студентів під час проведення занять; урахування їхніх індивідуально-психологічних особливостей; творчий підхід до реалізації запланованого; врахування інтересів, потреб і здібностей студентів у процесі діяльності тощо [6, с. 38].

Одним із основних завдань педагогічних закладів освіти Т. Бикова [3] вважає забезпечення максимально сприятливих умов для фізичного, морального й інтелектуального розвитку вихованців. Система роботи із обдарованими студентами, на думку науковця, має містити такі напрями: виявлення обдарованої молоді, розвиток у них художньої обдарованості, організація роботи «Клубу педагогічних зустрічей», залучення обдарованих студентів до роботи в секціях, клубах і гуртках, підвищення рівня кваліфікації викладачів тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.

Узагальнюючи досвід наших попередників, приходимо до думки, що проблема вивчення сприятливих педагогічних умов для формування і розвитку творчої особистості широко висвітлена у науковій літературі. Однак питання експериментального дослідження педагогічних умов виховання майбутніх педагогів у процесі музично-академічної творчості залишається поза увагою.

Мета статті – охарактеризувати педагогічні умови виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості, а також здійснити опис реалізації та перевірки ефективності впливу педагогічних умов на виховання обдарованих студентів.

Педагогічними умовами виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості називаємо комплекс спеціально створених головних чинників впливу на внутрішні та зовнішні обставини виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної твор-

чості, розвиток музичних здібностей і формування якостей творчої особистості.

Експериментальне дослідження зазначених педагогічних умов проводилося на базі сучасних педагогічних закладів вищої освіти (ЗВО): Житомирського державного університету імені Івана Франка (ЖДУ), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (ЦДПУ), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (УДПУ), Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (ПНПУ). В експерименті брали участь студенти музичного і природничого (у ПНПУ ще й філологічного) напрямів підготовки, а також викладачі музичних дисциплін, куратори навчальних груп і художні керівники мистецьких колективів [5, с. 23].

За результатами констатувального етапу експерименту, а також, спираючись на досвід інших науковців, нами виокремлено такі педагогічні умови виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості: 1) забезпечення теоретико-методичної підготовки викладачів до виховання обдарованих студентів; 2) урізноманітнення форм і методів виявлення й розвитку музичних здібностей і якостей творчої особистості майбутнього вчителя; 3) створення сприятливого освітнього середовища для залучення обдарованих студентів до музично-академічної творчості. Важливо зазначити, що вищезазначені педагогічні умови є взаємозалежними та рівнозначними. Їхня реалізація здійснювалася на формуальному етапі педагогічного експерименту.

Для впровадження першої педагогічної умови проведено низку заходів:

1. Організація методичного семінару для викладачів «Виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості». Методичний семінар спрямований на формування у педагогічних працівників уявлення про виховання обдарованих студентів педагогічних університетів у процесі музично-академічної творчості, а також підготовку викладачів до роботи з музично обдарованою молоддю. Заняття тривали 2 місяці та проводилися з викладачами, кураторами і керівниками гуртків ЗВО один раз на тиждень.

2. Ознайомлення педагогічних працівників із методичними рекомендаціями щодо особливостей виховання обдарованих студентів педагогічних університетів музичного, природничого (або філологічного) напрямів підготовки у процесі музично-академічної творчості. Інформація повідомлялася після проведення відповідного методичного семінару з метою зосередити увагу на особливостях організації виховної роботи обдарованих студентів різних напрямів підготовки у процесі музично-академічної творчості, а також внести відповідні зміни до планів виховної роботи.

3. Відвідування викладачами, керівниками художніх гуртків і кураторами навчальних груп занять і виховних заходів музичного спрямування своїх колег. У процесі

формуального етапу проводилися відкриті заняття і виховні заходи різні за змістовим наповненням, характером і формою діяльності: індивідуальні заняття з музичного інструменту, дитячого репертуару, вокалу, диригування; групові заняття хорових колективів, оркестрів, дуетів, ансамблів; виховні заходи, присвячені святам 8 березня, Дню студента, Дню Перемоги тощо. Наприкінці занять колеги ділилися враженнями, уточнювали інформацію, яка їх зацікавила, і робили відмітки у «Журналі спостережень». У такий спосіб педагогічні працівники (у тому числі з природничого і філологічного факультетів) набували пасивного досвіду роботи із музично обдарованими студентами різних напрямів навчання.

Із метою виконання другої педагогічної умови виконано таку роботу:

1. Дослідження рівнів вихованості обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості (за «Анкетою для студентів №2», «Анкетою для викладачів №2» та визначенням рівнів вихованості обдарованих студентів усіх напрямів підготовки в процесі музично-академічної творчості в індивідуальній формі методом тестування).

2. Організація й проведення спецкурсу для студентів «Музично обдарована особистість і шляхи її самореалізації та самовиховання». Мета спецкурсу – сформулювати у вихованців уявлення про музично-академічну творчість, а також навчити їх розвивати власні музичні здібності й систематично займатися творчою діяльністю.

3. Відвідання вихованцями художніх колективів. Після проходження спецкурсу студенти визначаються з художніми колективами ЗВО відповідно до власних уподобань і стають активними їх учасниками. Метою таких занять є розвиток музичних здібностей і формування основних якостей творчої, музично обдарованої особистості. Зазначимо, що кожним студентом експериментальної групи (ЕГ) був створений «Журнал самореалізації», у якому методом самоспостереження респонденти фіксували особисті творчі досягнення та зміни в розвитку музичних здібностей і якостей.

4. Підготовка й участь студентів у звітному концерті «Музична хвиля» (проводився з метою демонстрації студентами ЕГ своїх досягнень у розвитку музичних здібностей і формуванні відповідних особистісних якостей).

5. Корекційно-педагогічне супроводження студентів ЕГ (здійснювалося в кількох напрямках: використання індивідуального підходу до музично обдарованої молоді викладачами музики й керівниками художніх гуртків під час індивідуальних і групових занять; консультація студентів із питань розвитку музичних здібностей і формування в них основних якостей творчої, музично обдарованої особистості; організація виховних заходів, спрямованих на підтримання інтересу до музики, розширення музичних знань, удосконалення музичних умінь і навичок). Таким чином, корекційно-педагогічне супроводження студентів ЕГ здебільшого спрямоване на організацію репродуктивної діяльності, а також сприяє накопиченню в них відпо-

відного досвіду, що є підготовчим етапом до власне творчої роботи.

6. Підготовка викладачами студентів до участі у звітному концерті «Музична хвиля». Головна ідея участі викладачів у підготовці обдарованої молоді до творчого заходу – здійснення консультативної діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови виховання обдарованих студентів відбувалася за допомогою складання відповідної програми, яка включає: організаційну (підготовка педагогічного експерименту), діагностичну (дослідження музично обдарованих студентів різних напрямів навчання), формувальну (проведення низки робіт, спрямованих на розвиток музичних здібностей і формування якостей творчої особистості майбутніх учителів) і корекційно-супровідну роботи (професійна педагогічна підтримка обдарованих студентів у їхньому особистісному розвитку) відповідно до етапів педагогічного дослідження.

Результати дослідження. На контрольному етапі експерименту проводили перевірку ефективності впливу педагогічних умов на виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості шляхом порівняння результатів дослідження респондентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп різної професійної спрямованості з аналогічними результатами констатувального етапу експерименту. Результати дослідження розкрили позитивні зміни у вихованні обдарованих студентів ЕГ у процесі музично-академічної творчості та негативні – у студентів КГ: 1) ЖДУ – музичний напрям підготовки: 4 (високий) рівень + 26,31 % (ЕГ), - 10,53 % (КГ); ЖДУ – природничий напрям підготовки: 3 (середній) рівень + 18,19 % (ЕГ), + 6,25 % (КГ). 2) ЦДПУ – музичний напрям підготовки: 3 (середній) рівень - 23,07 % (ЕГ), + 8,33 % (КГ); ЦДПУ – природничий напрям підготовки: 1 (дуже низький) рівень - 25,72 % (ЕГ), + 8,57 % (КГ). 3) УДПУ – музичний напрям підготовки: 4 (високий) рівень + 25 % (ЕГ), - 12,5 % (КГ); УДПУ – природничий напрям підготовки: 3 (середній) рівень + 19,45 % (ЕГ), - 2,77 % (КГ). 4) ПНПУ – музичний напрям підготовки – 3 (середній) рівень - 22,22 % (ЕГ), + 11,76 % (КГ); ПНПУ – філологічний напрям підготовки – 2 (низький) рівень - 26,48 % (ЕГ), + 9,09 % (КГ).

Для підтвердження об'єктивності отриманих результатів, зважаючи на те, що вибірки випадкові й незалежні, було перевірено існування довірчої різниці між результатами, отриманими в КГ й ЕГ. Додамо, що результати виміряно за допомогою порядкової шкали, яка має три категорії. Отже, виконуються умови застосування критерію χ^2 (хі-квадрат, критерій χ^2 Пірсона). У нашому випадку формула має вигляд:

$$\chi^2 = \sum \left[\frac{(X_e - X_k)^2}{X_k} \right],$$

де: X_e – динаміка вихованості обдарованих студентів експериментальних груп у процесі музично-академічної творчості, % студентів.

X_k – динаміка вихованості обдарованих студентів контрольних груп у процесі музично-академічної творчості студентів, % студентів.

Використовуючи первинні дані та виконуючи відповідні математичні розрахунки, отримуємо числові показники критерію Пірсона.

Відповідно до загальноприйнятої методики, яка апробована в роботі [4], відповідність кількості ступенів вільності до кількості параметрів оцінювання становить 3. Обраховані значення χ^2 порівнюють із табличним значенням, які дорівнюють обраній довірчій ймовірності $\alpha = (0,95)$.

З огляду на ймовірність попадання в довірчий інтервал, що становить 95%, і кількість студентів (учасників експериментального дослідження), значення χ^2 повинно бути більшим табличного значення. Табличне значення, яке становить 7,81 для кількості ступенів вільності, дорівнює 3 [9]. Розрахунки, які ми отримали, свідчать про виконання вищевказаної умови в усіх випадках.

Таким чином, отримані числові показники не є випадковими: вони стали результатом ефективного впровадження педагогічних умов виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості у навчально-виховний процес педагогічних ЗВО.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, педагогічні умови виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості – це комплекс спеціально створених головних чинників впливу на внутрішні та зовнішні обставини виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості, розвиток музичних здібностей і формування якостей творчої особистості. До таких педагогічних умов відносимо: забезпечення теоретико-методичної підготовки викладачів до виховання обдарованих студентів; урізноманітнення форм і методів виявлення й розвитку музичних здібностей і якостей творчої особистості майбутнього вчителя; створення сприятливого освітнього середовища для залучення обдарованих студентів до музично-академічної творчості. Педагогічні умови виховання обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості впроваджені в освітній процес сучасних педагогічних ЗВО (ЖДУ, ЦДПУ, УДПУ, ПНПУ), а ефективність підтвердилася відповідними розрахунками за допомогою критерію узгодженості Пірсона.

Отже, створення зазначених педагогічних умов сприятиме розвитку музичних здібностей і формуванню якостей творчої особистості у студентів різних напрямів підготовки.

Перспективи подальших розвідок. У подальших дослідженнях варто спрямовувати увагу на виявлення рівнів вихованості інших необхідних професійно-педагогічних якостей музично обдарованих студентів у процесі музично-академічної творчості.

 Список використаних джерел

1. Антонова Е. Е. Концепция обучения одарённых студентов в высших педагогических учебных заведениях // *Вектор науки ТГУ. Серия «Педагогика, психология»*. 2010. № 3. С. 20–24.
2. Березан В. І. Реалізація педагогічного потенціалу сучасної музики масових жанрів у виховному процесі ВНЗ // Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного європейського виміру : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 4–6 жовт. 2006 р.). Полтава, 2006. С. 50–51.
3. Бикова Т. Б. Система роботи з обдарованими студентами в ЗПК. URL : http://psihologuzpk.ucoz.ru/_doc, вільний. Назва з екрану.
4. Буленко Т. В. Діагностика особистості в практичній діяльності психолога : наук.-метод. посіб. Луцьк: Вежа, 1996. 311 с.
5. Васильєва Н. В. Дослідження рівнів виховання музично-академічної творчості студентів педагогічних університетів // *Імідж сучасного педагога*: електрон. наук. фаховий журнал. 2017. №5 (174). С. 23–24. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/115562>, вільний. Назва з екрану.
6. Войний О. Педагогічна творчість як фактор розвитку творчих здібностей учнів // *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2008. № 2 (54). С. 37–40.
7. Григор'єва А. Розвиток творчих здібностей студентів у позанавчальній діяльності // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». Тернопіль, 2009. № 2. С. 211–215. URL : <http://library.tnpu.edu.ua/index.php/naykovizap/201-pedagogika>, вільний. Назва з екрану.
8. Карпова І. Г. Теоретично-методичні засади розвитку творчої обдарованості студентської молоді: монографія; Чернігів. держ. ін-т права, соціал. технол. та праці. Чернігів, 2011. 144 с.
9. Тверезовська Н. Т., Сидоренко В. К. Методологія педагогічного дослідження: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ-ри, 2013. 440 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 11.06.2018 р.

Гриньова М. В., Васильєва Н. В. Экспериментальное исследование педагогических условий воспитания одарённых студентов педагогических университетов в процессе музыкально-академического творчества.

А *Охарактеризованы педагогические условия воспитания одарённых студентов педагогических университетов в процессе музыкально-академического творчества, а также осуществлено описание реализации и проверки эффективности воздействия педагогических условий на воспитание одарённых студентов. Результаты педагогического эксперимента проверено с помощью критерия согласования Пирсона.*

Ключевые слова: одарённый студент; музыкально одарённая личность; музыкально-академическое творчество; воспитание одарённых студентов в процессе музыкально-академического творчества; педагогические условия

Hryniowa Maryna, Vasylijeva Natalia. Experimental Study of the Pedagogical Conditions of Gifted Students Training for Music and Academic Creativity in Pedagogical Universities.

S *The paper describes the pedagogical conditions of education of gifted students of pedagogical universities in the process of teaching music and academic work as well as process of implementation and testing of the effectiveness of pedagogical conditions influence on the education of gifted students. The results of the pedagogical experiment were verified using the Pearson consistency criterion.*

Key words: gifted student; musically gifted personality; musical and academic creativity; the education of gifted students in the process of teaching musical and academic creativity; pedagogical conditions